

УДК 378.147:808.5:378.4:61-057.875
DOI 10.11603/m.2414-5998.2021.3.12601

І. Р. Гуменна

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2830-7878>
ResearcherID Q-5206-2016

Я. М. Нахаєва

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6556-0725>
ResearcherID Q-6247-2016

В. В. Шацький

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6439-9733>

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

ВИКОРИСТАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

I. R. Humenna, Ya. M. Nakhaieva, V. V. Shatsky

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

INTERDISCIPLINARY APPROACH TO THE FORMATION OF STUDENTS' ACADEMIC COMMUNICATIVE COMPETENCE IN A MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Анотація. У статті висвітлено особливості застосування міждисциплінарного підходу до формування академічної комунікативної компетенції у студентів медичних закладів вищої освіти. Проаналізовано наукові поняття «міждисциплінарність», «комунікативна компетенція». Розглянуто міждисциплінарну комунікацію, що забезпечує міждисциплінарний підхід до освіти, наукову базу та систему освіти як комплекс фундаментальних та таксономічних дисциплін. Визначено основні засади використання міждисциплінарного підходу до формування академічної комунікативної компетенції майбутніх лікарів; досліджено особливості академічної комунікативної підготовки майбутніх лікарів. Встановлено, що формування комунікативних компетенцій майбутніх лікарів, які б лягли в основу соціальної толерантності, є актуальним і сьогодні.

Ключові слова: міждисциплінарний підхід; академічна комунікативна компетентність; дисциплінарно-академічна комунікативна підготовка майбутніх лікарів.

Abstract. The paper focuses attention on the application of the interdisciplinary approach to the development of students' academic communicative competence in the medical institutions of higher education. The scientific terms "interdisciplinary", "communicative competence" are analyzed. Interdisciplinary communication, providing an interdisciplinary approach to education, the scientific base and system of education as a complex of fundamental and taxonomic disciplines are considered. Basic principles underlying the interdisciplinary approach to the formation of future doctors' academic communicative competence have been defined. The features of communicative training of future doctors are investigated. It has been determined that the formation of future doctors' communicative competencies, which would have formed the basis of social tolerance, is relevant to present day.

Key words: interdisciplinary approach; academic communicative competence; communication across the curriculum; future doctors.

Вступ. Міждисциплінарність є одним з основних компонентів якісної освіти сучасності. Важливо зазначити, що міждисциплінарні освітні (наукові) програми активно впроваджують прогресивні країни Європейського простору вищої освіти. Розвиток таких програм в Україні відкриє нові професійні та академічні права майбутнім фахівцям та сприятиме підвищенню конкурентоспроможності націо-

нальної системи вищої освіти в цілому. Так, міждисциплінарний підхід є методологічною основою сучасної освіти, яка спрямована на забезпечення психолого- і практико-орієнтованої складової майбутнього фахівця.

Мета дослідження – вивчення особливостей застосування міждисциплінарного підходу до формування академічної комунікативної компетенції студентів медичних ЗВО. Відповідно до мети сфор-

© І. Р. Гуменна, Я. М. Нахаєва, В. В. Шацький

мульовано завдання: визначити основні засади використання міждисциплінарного підходу до навчання у медичних ЗВО, дослідити особливості академічної комунікативної підготовки майбутніх лікарів.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, узагальнення.

Результати дослідження. Сучасні науковці термін «міждисциплінарність» вживають у різних значеннях – як метод реалізації комплексного навчання, де певна проблема вивчається більш ніж однією дисципліною [7, с. 157]; як процес вирішення проблем, що є занадто складними для однієї дисципліни і доповнюється іншими; як науково-педагогічна новація, що передбачає зростаючу взаємодію методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання [3, с. 18]; як концепція, методологія, процес, спосіб пізнання і навіть філософія.

Отож міждисциплінарність спрямована на об'єднання всіх форм і методів вивчення певної наукової чи дослідницької проблеми, при цьому комплексно використовуючи знання з різних дисциплін та наукових напрямків для формування загальної методології, внаслідок чого генеруються нові дисципліни.

У процесі навчання майбутніх лікарів у ЗВО формується комплекс їх професійних компетенцій, який включає предметні, галузеві та ключові компетенції. Саме до ключових компетенцій відносять комунікативну, що передбачає володіння низкою знань, умінь і навичок, необхідних в академічній підготовці, що пов'язана з навчальним процесом медичного напрямку підготовки у ЗВО, та професійній діяльності, що полягає у володінні лікарем навичками професійної комунікації, які характерні для даної професії та соціальної сфери комунікації, де лікар як член суспільства виконує свої обов'язки [4, с. 5].

Комунікативна компетенція фахівця поєднує два важливі аспекти: професійний та академічний. Майбутньому фахівцеві медичного профілю необхідно оволодіти прийомами і засобами спілкування у професійній, науковій та освітній сферах для забезпечення ефективного обміну науковою інформацією, особистого професійного зростання та створення власного внеску в науку. Важливим компонентом академічної комунікативної компетенції фахівця є володіння стратегіями академічного дискурсу як соціокомунікативної практики, що має місце в академічному середовищі. До останнього можна віднести як навчальне, так і наукове оточення, в якому взаємодіють учасники академічної дискурсної спільноти. Основною метою таких взаємо-

дій є поширення наукових знань, обмін досвідом, думками, формулювання та відстоювання певних світоглядних позицій. Науково-академічні спільноти тісно взаємодіють із фаховими спільнотами, а отже, не існує чітко окресленої межі між академічним дискурсом та дисциплінарними дискурсами. Для комплексного формування необхідних професійних компетенцій майбутнього фахівця потрібно інтегровано розвивати його комунікативні та предметно-профільні знання, уміння і навички [2].

Розглянемо детальніше можливості впливу міждисциплінарної інтеграції на формування готовності студентів медичних ЗВО до професійної комунікації у процесі їх фахово-комунікативної підготовки. Насамперед варто звернути увагу на досвід європейських країн щодо комунікативної підготовки студентів. Так, ефективному засвоєнню студентами певної системи знань, формуванню прикладних умінь і навичок сприяє міждисциплінарний підхід до навчання, що успішно реалізовується в сучасних системах освіти Європи та Америки. Щодо комунікативних умінь і навичок, то вони мають формуватись у практично-діяльнісному контексті, через розробку інтегрованих комунікативно-дисциплінарних курсів [2, с. 60].

В університетах Німеччини значна увага приділяється формуванню у студентів комунікативної культури, виразному та лаконічному мовленню, засвоєнню правил і норм літературної мови. Часто «комунікація» становить окремий розділ у підручниках з педагогіки і як навчальний курс під назвою «Комунікативна дидактика» може інтегруватися з такими дисциплінами, як «Соціальна педагогіка», «Культура мовленнєвої діяльності», «Риторика», «Іноземна мова» та ін. Дослідники стверджують, що ключовими позиціями навчального курсу «Комунікативна дидактика» є знання, досвід і розуміння. Зміст освіти вищих навчальних закладів Великої Британії реалізується за допомогою міждисциплінарного навчального плану, спрямованого на розуміння зв'язків і відмінностей між навчальними дисциплінами [9, с. 4].

Таким чином, студенти можуть критично оцінювати знання із багатьох дисциплін, поєднувати, синтезувати, застосовувати ці знання з метою комплексної реалізації змісту професійної освіти. Можливість поєднання і синтезу інформації, що знаходиться у широкому міждисциплінарному діапазоні, впливає на вміння студентів застосовувати стратегії, пов'язані з різними дисциплінами, для знаходження нових можливостей вирішення

проблемних ситуацій під час навчання фахової комунікації [9, с. 4].

Міждисциплінарна інтеграція передбачає комунікацію, в якій кожна дисципліна є водночас автономною і відкритою. Варто, щоб наукова дисципліна була відкритою щодо нових когнітивних схем, які переносяться із суміжних і більш віддалених наукових дисциплін і мають для неї евристичну значущість; інтегрувала з іншими науковими дисциплінами, до реалізації спільних дослідницьких проєктів, а закритою – з метою зберегти свій специфічний предмет і ракурс дослідження, розвивати прогресивні та найсучасніші дослідницькі методи і стратегії.

Поєднання й удосконалення системних знань з дисциплін гуманітарного та професійно-зорієнтованого циклів становить міждисциплінарний характер академічної комунікативної компетенції (АКК) майбутніх лікарів. У цьому аспекті сприятливим підґрунтям для досягнення якісної підготовки студентів до АКК є забезпечення інтеграції дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Англійська мова», «Основи психології, основи педагогіки», «Етичні проблеми в медицині» з дисциплінами фахового (медичного) циклу, на основі залучення студентів до навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності, оптимального поєднання форм і методів навчання [1, с. 205].

Міждисциплінарна інтеграція може здійснюватися такими способами, як: міждисциплінарна лекція, теоретична комплексна бесіда, вирішення завдань із широким міждисциплінарним контекстом, використання тестів інтегрованого змісту тощо [6].

До прикладу, вивчаючи фахову дисципліну «Анатомія людини» у медичних ЗВО на I курсі, студенти зіштовхуються з необхідністю засвоєння великої кількості медичних термінів латинською мовою, не завжди розуміючи зміст медичних понять, однак знання з іноземної мови сприяють вивченню мовленнєвих конструкцій. Студенти I курсу вивчають основи лікувальної справи на заняттях англійської мови, що є підготовкою для подальшого вивчення спеціальної медичної термінології вже на 2 курсі.

Крім того, використання міжнародної анатомічної термінології та номенклатури здійснюється при вивченні студентами «Іноземної мови за професійним спрямуванням». Сучасні дослідники вказують на те, що навчання іноземної мови насамперед сприяє формуванню у студентів правильної комунікативної поведінки у фаховій діяльності, опануванню мовленнєвих вмінь (аудіювання, говоріння,

читання, письмо) у відповідних ситуаціях, що дає можливість майбутньому фахівцю ефективно здійснювати іншомовну, міжкультурну, міжособистісну комунікацію.

Дисципліна «Англійська мова за професійним спрямуванням», що вивчається студентами медичних ЗВО, є інтегрованим курсом, оскільки поєднує в собі цикли навчання класичної англійської мови і власне медичної англійської мови. Важливим складником формування знань, умінь і навичок іншомовного спілкування у конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей фахового мислення, при організації мотиваційно-спонукальної та орієнтовно-дослідницької діяльності є вивчення студентами професійної медичної термінології, набуття навичок аналізувати отриману інформацію, визначати оптимальний стиль спілкування у різних професійних ситуаціях, будувати і підтримувати діалог тощо [8, с. 87].

Одним із напрямів вивчення дисципліни «Основи психології. Основи педагогіки» є виявлення особливостей розвитку особистості в її соціокультурному просторі, поглиблення знань студентів про соціопсихічну характеристику людини, характеристика соціально зрілої особистості, формування власної стратегії використання професійної комунікації у медичній практиці, визначення індивідуально-психологічних відмінностей особистості за їхніми проявами у діяльності та спілкуванні [5, с. 110].

Міждисциплінарний характер навчання професійної комунікації майбутніх лікарів полягає в тому, що вивчення дисципліни «Основи психології. Основи педагогіки» спрямовується на вирішення таких завдань: формування теоретичних знань психології міжособистісної комунікації, розвиток практичних навичок правильного використання комунікативних засобів відповідно до професійних ситуацій, що доповнюються комунікативними вміннями та здібностями використовувати фахову нормативну лексику під час навчання «Англійської мови за професійним спрямуванням» [1].

Однак часто у професійній діяльності лікаря робота з пацієнтами може приносити багато неприємних емоцій (тривога, страх помилок, нереалістичні очікування пацієнтів тощо). Дисципліна «Етичні проблеми в медицині», що вивчається студентами 2 курсу медичних ЗВО, спрямована на підготовку студентів до опанування таких умінь: впоратися з власною емоційністю, як кваліфіковано запобігти деонтологічним, професійним та загально-

людським помилкам, як за допомогою морально-етичних принципів вирішити конфліктні ситуації у спілкуванні. Цей навчальний курс інтегрується з дисципліною «Основи психології. Основи педагогіки», оскільки конкретними цілями даної дисципліни є не лише формування у студентів етики професійної взаємодії у медичних закладах, але й розкриття проблематики окремих морально-етичних аспектів у медицині, зокрема, особливостей спілкування людей із різними типами психологічної конституції, психологічного типу реагування пацієнта на хворобливий стан тощо. А також, із педагогічної точки зору, студенти навчаються успішно моделювати перебіг комунікативного процесу,

встановлювати комунікативні зв'язки, добирати найдоцільніші формули мовленнєвого етикету.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Міждисциплінарність, міждисциплінарний підхід, інтердисциплінарність в освітніх програмах – це вимога часу та умова якісної вищої освіти. Міждисциплінарний підхід дає нам широкі можливості у створенні сучасних, унікальних і затребуваних освітніх програм різних рівнів освіти, а також дозволяє кожному індивіду розвиватися всебічно, доповнюючи свій основний напрям підготовки ґрунтовними знаннями з інших дотичних сфер науки, розвиваючи професійно-комунікативні навички за фахом.

Список літератури

1. Євтушенко Н. І. Інтеграція іноземних мов за професійним спрямуванням із дисциплінами гуманітарного циклу / Н. І. Євтушенко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2013. – Вип. 38. – С. 205–208.
2. Козолуп М. С. Міждисциплінарний підхід до формування академічної комунікативної компетенції у студентів природничих спеціальностей в університетах США / М. С. Козолуп // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – 2014. – Вип. 30. – С. 60–62.
3. Колот А. М. Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти / А. М. Колот // Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 5 (158). – С. 18–22.
4. Концепція викладання іноземних мов (протокол від 04.07.2014 р. № 7). – Харків : НТУ «Харківський політехнічний інститут», 2014. – 11 с.

5. Максимчук Л. Забезпечення інтегративного підходу у гуманітарній підготовці майбутніх лікарів в умовах інтерактивного навчання / Л. Максимчук // Педагогічний дискурс. – 2014. – Вип. 16. – С. 107–112.

6. Матвієнко В. М. Міждисциплінарні зв'язки – етапи інтеграції в навчальному процесі / В. М. Матвієнко // Організація навчально-виховного процесу. – 2004. – № 3. – С. 18–22.

7. Сура Н. А. Міждисциплінарність навчання: нові завдання в умовах модернізації вищої професійної іншомовної освіти / Н. А. Сура // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2014. – Вип. 3 (62). – С. 156–164.

8. Терлецька І. М. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / І. М. Терлецька. – К., 2008. – Вип. 54. – 105 с.

9. Golding C. Integrating the disciplines: Successful interdisciplinary subjects / C. Golding. – Centre for the Study of Higher Education, University of Melbourne, 2009. – 27 p.

References

1. Yevtushenko, N.I. (2013). Intehratsiya inozemnykh mov za profesiynym spryamuvanniam iz dystsyplinamy humanitarnoho tsykladu [Integration of foreign languages in the professional field with the disciplines of the humanities]. *Pedahohika vyshchoyi ta serednoyi shkoly – Higher and Secondary School Pedagogy*, 38, 205-208 [in Ukrainian].
2. Kozolup, M.S. (2014). Mizhdystsyplinarnyy pidkhd do formuvannya akademichnoyi komunikativnoyi kompetentsiyi u studentiv pryrodnychyykh spetsialnostey v universytetakh SSHA [An interdisciplinary approach to the formation of academic communicative competence in students of natural sciences at US universities]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Pedahohika, sotsialna robota» – Scientific Herald of Uzhhorod University. Series “Pedagogy, social Work”*, 30, 60-62 [in Ukrainian].

3. Kolot, A.M. (2014). Mizhdystsyplinarnyy pidkhd yak peredumova rozvytku ekonomichnoyi nauky ta osvity [Interdisciplinary approach as a prerequisite for the development of economics and education]. *Visnyk KNU imeni T. Shevchenka. Seriya «Ekonomika» – Bulletin of Taras Shevchenko National University. Series “Economics”*, 5(158), 18-22 [in Ukrainian].

4. Kontseptsiya vykladannya inozemnykh mov (protokol vid 04.07.2014 r. № 7) [The concept of teaching foreign languages (Minutes from 04.07.2014 No. 7)]. Kharkiv: NTU «Kharkivskyy politekhnichnyy instytut» [in Ukrainian].

5. Maksymchuk, L. (2014). Zabezpechennya intehrativnoho pidkhodu u humanitarniy pidhotovtsi maybutnikh likariv v umovakh interaktyvnoho navchannya [Providing an integrative approach in the humanitarian training of fu-

ture doctors in the conditions of interactive learning]. *Pedahohichnyy diskurs – Pedagogical Discourse*, 16, 107-112 [in Ukrainian].

6. Matviienko, V.M. (2004). Mizhdystsyplinarni zvyazky – etapy intehratsiyi v navchalnomu protsesi [Interdisciplinary connections are stages of integration in the educational process]. *Orhanizatsiya navchalno-vykhovnoho protsesu – Organization of the Educational Process*, 3, 18-22 [in Ukrainian].

7. Sura, N.A. (2014). Mizhdystsyplinarnist navchannya: novi zavdannya v umovakh modernizatsiyi vyshchoyi

profesiynoyi inshomovnoyi osvity [Interdisciplinarity of education: new tasks in the conditions of modernization of higher professional foreign language education]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka – Spirituality of personality: methodology, theory and practice*, 3(62), 156-164 [in Ukrainian].

8. Terletska, I.M. (2008). *Novi tekhnolohiyi navchannya [New learning technologies]*. Kyiv [in Ukrainian].

9. Golding, C. (2009). *Integrating the disciplines: Successful interdisciplinary subjects*. Centre for the Study of Higher Education. The University of Melbourne.

Отримано 10.06.21
Рекомендовано 24.06.21

Електронна адреса для листування: gumenna@tdmu.edu.ua